

ЕТНОЛОГІЯ І ПОЛІТИКА: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

У сучасних умовах, коли суттєво зросла увага до ідентифікаційних ознак того чи іншого етносу, дублювання понять і предмету дослідження в народознавстві та етнології певною мірою перешкоджає науковим студіям, особливо прогностичного характеру. Адже у період глобалізаційних зрушень подолання етноцентризму для наукових працівників є одним з досить складних завдань. Тим більше для вчених України, бо наша держава проходить надто болючий процес, у ході котрого крос-культурні дослідження часто перевантажено еміс-підходами. Вказаний термін належить американському лінгвісту К. Л. Пайку, який використав його вперше у 1954 р. Еміс-аналіз у першу чергу виявляє етнокультурну різницю і психічні особливості менталітету у порівнянні з іншими етносами.

Ілюстративний приклад: Б. Савчук у навчальному посібнику для студентів закликає “шукати коріння величезної працелюбності й працездатності українського народу” [1, с. 431]. Між тим, добре відомий український діаспорний меценат П. Яцик не менш упевнено писав: “Роботящість українців- легенда, яку вони самі придумали, щоб тішити себе. Я намагався діяти не по-українськи, а так, як прийнято в цьому світі”.

Починаючи з літа – осені 2004 р., представники проющенківського електорату активно застосовували архаїчну атрибутику, прославляли традиціоналістські цінності. Для них така позиція уявлялася єдино вірною з точки зору відродження українства, хоча в архаїчних сюжетах минулого немало таких рис, які ніяк не вписуються у сучасні архетипи громадян. Скажімо, деякі автори стверджують, начебто у часи середньовіччя для національної психіки українців характерною була ідея першорядності жінки перед чоловіком. Цей постулат виглядає у 2008 р. іронічним, якщо навіть побіжно торкнутися гендерної ситуації. У Верховній Раді VI скликання, приміром, жінок – всього 8%, тобто 37 осіб, а це менше, ніж навіть у таких чоловікоцентричних країнах, як Намібія, Мозамбік чи Уганда. Дуже дивно, що соціолог Н. Паніна навіть заявила недавно, що саме архаїка та традиціоналізм відповідають “власному вибору населенням України традиціоналістської моделі консолідації і розвитку українського суспільства” [2, с. 107].

У цьому ж напрямі – менторські повчання Президента України В. Ющенка: жертвовно слугувати “нації-родині” як структурі, що живиться енергією “одвічних” традицій. Та в ситуації, коли серед громади існує дефіцит високих моральних почуттів, апатія й байдужість, звертання до старосвітських чеснот глухне без реакції. Більше того, через неспівпадаючі ментальні особливості міцніють регіональні стереотипи, замість лагідної української особи часто постає агресивна і психічно нерівноважена.

Неможливо обминути контроверсійність двох архетипів українства: хліборобського (селянського) і козацького (лицарського). Коли той же Б. Савчук бачить у козацтві лише максималізм, авантюризм і героїзм [1, с. 432], то це надто поверхова оцінка цієї соціальної групи. Скажімо, козаки, так само, як і кримські татари, займалися людоловством і пограбуваннями. Недарма Ногайська орда так страхалася появи запорожців. За полонених і захоплені табуни коней можна було отримати значні кошти, вони складали суттєву частину “козацького хліба”. Особливості козацького менталітету, здається, вперше і найглибше осягнув П. Куліш, бо у М. Гоголя реальні риси цієї спільноти замальовані, іноді, флером романтизму. Для П. Куліша у козацькому характері найбільше ствердилися протилежності:

“Європейська обережність і азійська безпечність, простодушність і хитрість, сильна активність і величезна лінь і розніженість, потяг до розвитку й удосконалення і бажання виглядати таким, якому байдужісіньке всяке вдосконалення”. Між іншим, досить багато рис козацького архетипу він спостерігав у Т. Шевченка: “богема, ребячество, легкомыслие”, непотрібна фронда, безтурботність, лінощі, “брязкання шаблюкою”. Для М. Грушевського козаки – пройдисвіти, неприкаяні люди, степові пірати. Однак у першій половині XIX – на початку XX ст. зусиллями Т. Шевченка, Л. України, М. Міхновського, Д. Донцова та інших радикалів нещадному осміюванню були піддані ті засоби виховання, що здатні формувати у людей гуманізм, любов і повагу до ближнього, глибоке співпереживання. Народолубство нарекли солодкавим, пацифізм і мирні просвіти – холуйством і ницістю [3, с. 22].

Не дивно, що через особливості територіального розвитку, культурні та соціально-психологічні пріоритети, різний досвід державотворчих та геополітичних тенденцій ми спостерігаємо інколи доволі неспівпадаючі регіональні спільноти. Формально вони належать до одного етносу – українського, але ж не випадково лідер партії “Свобода” Олег Тягнибок “справжніми українцями” вважає тільки галичан, близькими до них – жителів Правобережжя. Що стосується східних та південних українців, то для них не лише у нього, але й інших adeptів “чистого українства” існують різні презирливі прізвиська: манкурти, креоли, малоросіяни-сепаратисти тощо.

Має рацію львівський історик Я. Грицак, коли говорить, що Україна дихає однією легенєю. Тобто прихильники нинішнього Президента В. Ющенка і він особисто занадто багато займаються реалізацією національної культури у формі патріархальних традицій. Але фактично відсутній курс на модернізацію, до того ж етностороннє відродження є дуже суперечливим. Водночас вчений суперечить сам собі, запевняючи, начебто мода на українську етніку з її давніми коренями досить сучасна. Треба лише пришвидшити, на думку Грицака, економічний поступ [4].

В умовах сучасної України, де існує багато субетнічних груп, спроби формування держави на основі етнічності безперспективні. Про це давно попереджали політологи та історики, однак саме акцент на стерильній українськості (якої існує дуже мало, і то більше в політичному полі) і гальмує державотворчі процеси. При всій повазі до багаторічних етнографічних досліджень видатного антрополога Ф. Вовка його висновок про українців як “одноманітне плем’я” належить лише історії. Досить однієї цитати з його праць: “Українці є досить одноманітне плем’я, темноволосе, темнооке, вище за середній чи високого зросту, брахіцефальне (круглоголове), порівняно високоголове, вузьколице, з рівним і досить вузьким носом, з порівняно короткими верхніми та довшими нижніми кінцівками” [5, с. 27]. На фоні широкого застосування в Україні початку XXI ст. таких понять, як “моя нація”, “титульна нація”, “корінна нація”, “національні меншини”, “сепаратисти-малороси”, “російськомовні українці-креоли” тощо апеляція до антропологічних ознак як чинника єдності населення може викликати лише подив.

Хоча українська наука досить бідна на етногенетичні дослідження, однак ніхто з тверезо, а не міфічно мислячих вчених не зважиться заперечувати наявність політичних, світоглядних, ціннісних, лінгвістичних, культурних, етнічних, релігійних, ментально-психологічних розходжень між жителями українських регіонів. Ніколи не зникаючі в суспільстві такі негативні риси, як непотизм, кумівство, хвороба “булавизни”, радикальне відторгнення “знаковості” набрало у нинішньому столітті нового дихання. Не зникають відмінності щодо мови (включаючи арго), психології, побутової поведінки, а специфічна історико-культурна спадщина обумовлює нескінченні дебати стосовно трактування тих чи

інших подій, постатей, особливо історичного плану. Для жителя Одеси чи Харкова дикою вважається сентенція на кшталт: “Російська пісня – це блатняк і попса”. Навпаки, для націоналістів російськомовна українська культура повністю позаконна, бо начебто нав’язувалася зверху ще й силоміць. Представники ж східнослов’янського штибу націоналізму просувають ідею білінгвістичної і бікультурної нації, що в реальності спостерігається на значній території України.

Не схвалюють адепти крайнього націоналізму відмови від запозичень з західної культури. Лише тому, що такий процес перешкоджатиме засвоєнню російської, посилюючи таким чином розповсюдження української культури. Цілком хибна думка, бо, на жаль, у нашому суспільстві найбільш популярна маскультура, яка витравлює з молодіжного середовища і без того хисткі елементи прийнятної в епоху глобалізації української архаїки. Саме осучаснену, а не ту, яка почала розповсюджуватися з 2008 р., наприклад, у Тернополі. Там вирішили молодим парам дарувати DVD-диск “Наше весілля”, а в ньому мова в основному незрозуміла і примітивно-кумедна.

Загальне падіння рівня етико-морального стану суспільства навряд чи можливо поліпшити шляхом введення у школах “християнської етики як обов’язкового предмету. І справа не лише у кадрових труднощах та полі-релігійності, але і в тому, що християнство – вселенська релігія. А значить, має сильні елементи космополітизму, а в догматиці фактично відсутні етнонаціональні елементи. Звідси впливають суттєві складнощі у формуванні не лише загальноукраїнської “помісної церкви”, але й збереження самого пафосу православ’я. Тим більше, що серед населення не зникає розкольницька діяльність релігійних сект та угруповань, які нерідко досить вдало використовують у своїх цілях особливості українського менталітету. Не підходить релігійна ідеологія і в якості консолідуючого фактора суспільства. Не ініціює суттєво зростання етнонаціональної свідомості і пришвидшення економічного поступу.

Деякі політологи намагаються пояснити об’єктивні труднощі етнонаціонального наповнення виключно суб’єктивними факторами. Приміром, М. Рябчук переконаний: влада безпомічна, глибоко байдужа до всього “культурного”, “українського”, “реформаторського”, “демократичного”. Причину він вбачає в тому, що більшість правлячої квазіеліти “була й залишається у своїй масі позанаціональною і поза-ідеологічною”. Більше того, влада начебто зацікавлена у збереженні тотальної української амбівалентності якнайдовше. Її представникам, стверджує М. Рябчук, необхідно, щоб суспільство залишалося на роздоріжжі, розгубленим і розлтованим [6, с. 109-110]. Згодитися з такими висновками неможливо, особливо з огляду на останні події 2006 – початку 2008 років. Коли, незважаючи на всю напругу політичного життя, якихось ознак шаленості чи крайньої роздратованості серед значних масивів соціуму, на щастя, не спостерігалось.

Навпаки, нагнітання негативних емоцій, повне ігнорування поступу на шляху до консолідації населення навколо загальнолюдських, а не виключно україноетнічних цінностей, породжують синдром вищості щодо інших культур, інколи формують риси якоїсь надподини. Це добре видно, аналізуючи програму суспільної організації “Патріот України”, що була проголошена 17 вересня 2006 р. Зокрема, у ній говориться: “Нація має право позбуватися на своїй території іншорасової домішки... Ми знову перші на полі бою, ми знову – щит Європи. І ми знову станемо Імперією! Новий Золотий Вік! Або переможемо ми, або переможуть нас!” [7]. Це не що інше, як великодержавний шовінізм, імперіалістично-расистська риторика, що не мають нічого спільного з українською етнікою.

Між тим метастази цієї хвороби захоплюють все нові й нові населені пункти, викликаючи, у свою чергу, супротив груп з протилежними поглядами. У Чернігові з'явилися на стінах будинків такі гасла, як "White power" (Біла раса), Antifa, малюнки свастики. До того ж антифашистські організації мають відчутну проросійську орієнтацію, і не лише в Чернігові, але і в Києві. У даному випадку мова може йти про "Союз верных казаков", Київський монархічний центр, Русский зарубешный центр в Украине, Київську молодіжну організацію "Пошук", Київське громадянське "Товарищество ветеранов разведки Военно-морского флота" та ін. [8].

Малоефективними, а часто і провальними, є заходи по консолідації українського суспільства шляхом пошуків загальноновизнаних героїв нації. В. Білецький у 1996 р. зарахував до такої когорти Є. Марчука з досить промовистою характеристикою: "сильний, енергійний, компетентний і, здається, рішучий керівник, політик (саме такого зараз і чекає ослаблена кризами Україна)". До яскравої особистості з консолідуючим авторитетом долучився в нього і экс-міністр оборони К. Морозов. Шанси потрапити до сонму героїв у В. Білецького отримали Г. Омельченко, В. Пинзеник, В. Лановий, В. Пилипчук і, як припущення – Г. Явлінський [9, с. 183]. Жодна з названих фігур так і не набрала монументальних рис героя-харизматика. Якщо б В. Білецький уважно вивчив біографії потенційних кандидатів на політичних Геркулесів, він би не включав їх до свого списку.

Неможливо покладатися і на запевнення харківського професора І. Белебехи, який у кінці січня 2008 р. впевнено заявив: українці та їхні пращури дали світу стільки винаходів і відкриттів, що при належному юридичному оформленні їх українці б жили все життя на роялті [10]. Майже по аналогії з ним Герой України Л. Лук'яненко дещо раніше зробив дивний висновок: начебто 70% винахідників світу вважають себе... українцями [11, с. 128]. Хоча нічого дивного в подібних перебільшеннях немає, адже у 2004 р. кандидат у Президенти В. Ющенко цілком серйозно запевняв, що народ України визначатиме у близькому майбутньому навіть світову історію. Таким чином, він через 87 років повторив фантастичне передбачення І. Липи навесні 1917 р. про те, начебто "цілий світ ще раз здивується нашій зорганізованості та єдності" [12, с. 3].

Прикметно, що творенням міфів, покликаних штучно вивищити українство до якогось неперевершеного рівня мудрості та слави, займаються, як правило, націоналістичні сили. З легкої руки О. Ольжича дороговказом для них є саме його визначення сутності націоналістичної (не національної!) культури. А саме: Ідея Слави, Героїзму щодня, відсутність "негативних складників народної психіки й традиції" [13, с. 22]. Коментувати ці квазі-романтичні висновки непотрібно, бо їхня нереальність з огляду на менталітет переважної більшості українців очевидна.

Ще у 1885 р. М. Драгоманов цілком справедливо наголошував: "Націоналісти помиляються, коли думають, що публіка може жити щодня націоналізмом, завше думати про "свою хату"... В житті громадським чоловік частіше пан чи мужик, ліберал чи абсолютист, раціоналіст чи клерикал і т. д., а дуже рідко Русин чи Поляк, москаль і т.д." [14, с. 69].

Сьогодні радикал-націоналісти захищають протилежну точку зору, тим самим мимоволі заперечуючи толерантну рису українства – повагу до інших націй, незацикленість на голій етнічності. Саме з цих причин націоналістичні партії ніяк не можуть набрати ту кількість голосів, щоб пройти до Верховної Ради. Їхні адепти свідомо перебирають міру, запевняючи, начебто найбагатші люди в Україні – татари, євреї, росіяни, а у Верховній Раді дві третини депутатів – не є українцями. Якщо згоджуватися з прихильниками виборчого блоку "Свобода", то українськість нашої держави не досягає і

5%, патріотизм населення – позірний [15]. Певно, для автора цього дивного і нічим не підкріпленого висновку українськість уявляється досить примітивно: носити вишивану сорочку, не слухати російських чи білоруських пісень, споживати лише галушки, сало і ненавидіти російські щі.

Не випадково 17-й рік політики та експерти шукають ту ідею, яка б могла сконсолідувати всіх жителів України, ставши загальнонаціональною. Пропозицій надійшло чимало, деякі з них виглядали дійсно об'єднуючими, однак кінцевий результат поки що за горами. Бо занадто багато роз'єднуючих факторів, і фіксувалися вони давно. Скажімо, ще у 1921 р. колишній диктатор ЗУНР Є. Петрушевич писав про існування двох українських націй – галицької та наддніпрянської [16, с. 22]. Такий висновок був зовсім не емоційно випадковим, бо ще 18 жовтня 1918 р. на засіданні Української Конституанти він умовляв її членів не приєднувати Галичину до Великої України. Вважалося, що за своїм менталітетом, політичними уподобаннями наддніпрянці суттєво різняться від жителів Західної України, тому можуть принести галичанам хаос своєю неліцарською психологією. Коли соціаліст М. Ганкевич закликав членів Конституанти голосувати за злуку з Наддніпрянщиною, більшістю голосів його пропозицію відкинули [17, с. 63]. Якщо уважно проаналізувати хід подій у сучасній Україні, починаючи від “живого ланцюга” Львів – Київ у січні 1990 р., то гасло “Схід і Захід – разом” так і не стало dokonаним фактом. Більше того, на початку 2007 р. знову з'явилися заклики щодо створення Західноукраїнської держави як автономної зі столицею у Львові, введення латиниці на всій території федеративної України. Подібні проекти мали місце, як відомо, протягом XVIII – XX ст. неодноразово. [18, с. 5]. Недарма польський автор Є. Козакевич підкреслював, що галицький регіоналізм коливається поміж сепаратизмом і панукраїнським месіанізмом. Серед багатьох львівських політиків панувало глибоке переконання щодо трактування міста та Галичини в цілому як осередку політичного, культурного та економічного, до якого тяжіла територія Західної України. З іншого боку, переконаний Є. Козакевич, звичним для них стереотипом став образ “винародовленого малороса-східняка”, який втратив риси справжнього українця [19, с. 55-56].

У даному випадку маємо типовий зразок упередження (лат. Praejudicium, тобто судження, обґрунтоване минулим досвідом). Його джерелом і є, як правило, стереотип – узагальнена уява про когось. На відміну від упередження, пересуд – більш складне психічне явище, хоча у латинській мові ці поняття не розмежовувалися. Для України XXI ст. посилення упередженості жителів одних регіонів щодо інших носить синусоїдальний характер, тобто крива зростання збільшується під час політичних кампаній. Однак можна згодитися з політологом В. Бортниковим у тому, що “розколу на небезпечному для унітарності держави рівні поки що немає. І в цьому відношенні неабияке значення має схильність жителів до компромісу – відома всьому світу риса соціонормативної культури населення, що фактично перекреслює суто етнічні кордони. Звичайно, неможливо згодитися з думкою публіциста О. Андрійчука, який у “Дзеркалі тижня” за 8 липня 2006 р. стверджував, начебто адміністративно-мовний конфлікт “на голому місці вибухнув в Україні” під час президентських виборів 2004 р. Насправді нічого несподіваного не трапилося, бо розмежування регіонів існувало давно і лише вибухнуло більш яскраво під впливом політичного протистояння. Згідно з даними В. Литвина, у подіях жовтня – грудня 2004 р., і не лише на київському Майдані, не брали участь 51,1% жителів Західної України, 76,7% – центрального регіону, 90,6% – сходу республіки, 95,6% – Півдня України. Ці результати пояснюються тим, що ініціатори “помаранчевого зриву” виявилися нездатними запропонувати суспільству, де існують не лише чисто українські особистості,

але й українсько-російські чи російсько-українські біетноси, загальнонаціональну, загальнодержавну ідеологічну парадигму. Нічого дивного: навесні 2005 р. більше 70% жителів Луганська вважали, що Галичина – агресивний регіон, бажає встановити свої, притаманні цьому краю, порядки. Аналогічно 74,5% громадян Дрогобича саме так розглядали наміри луганчан [20, с. 36-37, 42-43].

Взагалі протягом 2004 – 2007 рр. занадто політизувалися проблеми двомовності, статусу російської мови, співвідношення політичної та етнічної української нації. Особливий наголос ці питання набрали у зв'язку з соціально-психологічною атмосферою в Донбасі у період виборів Президента. Адже перевага космополітичних тенденцій, локальної політичної лояльності над національною, багатобарвність культур та субкультур регіону [21, с. 128-135] робили тамтешнє населення неприйнятним до багатьох гасел “помаранчевих” сил. Тим більше, що крім безвольного, часто амбівалентного ставлення до образу Донбасу, нерідко зустрічалося і презирливо-вороже, на зразок штампа “донецькі бандити”. Значною мірою така реакція на особливості регіональної донбаської ідентичності (а серед них були також: працелюбність, культурно-етнічна толерантність, широта душі) зміцнила прагнення жителів вибирати дещо інші цінності, ніж у мешканців Західної України і навіть Центру [22].

Майже унікальний процес народної колонізації Донбасу призвів до того, що русифіковані українці, які розділяли більшість турбот і вимог суто російської меншини, переважали в управлінських структурах. Вони використовували свої ресурси, владну інфраструктуру, щоб кооптувати етнічних росіян до складу блоку, програма якого відповідала б політичним та економічним вимогам Києва. Однак ці вимоги не були ні партикулярними, ні етнічними, а виключно регіональними, економічними, культурними, ніяк не етнополітичними [23, р. 320]. Прикметно, що за 12 років на Сході України кількість зросійщених українців зросла на 874,4 тис., тобто у півтора рази. Зокрема, у Донецькій області їх стало більше, ніж у всіх західних та центральних областях України. Суттєве зростання громадян цієї категорії спостерігалося у Запорізькій, Одеській, Дніпропетровській областях, Криму. Севастополі – особливо за 1989 – 2004 роки [24, с. 21].

Частина соціологів вважає, що примирити Донбас і Галичину на базі спільних етнопсихологічних основ майже неможливо. До такого висновку їх підштовхнули результати опитування, яке велося з 2005 р. методом крос-регіональних студій вченими Луганського національного і Дрогобицького державного педагогічних університетів. Соціологи працювали з мешканцями Луганська, Стаханова, Дрогобича, Львова, чотирьох сіл на Луганщині і чотирьох у Галичині. Опрацювавши матеріали дослідження, професор І. Кононов заявив: у населення цих двох регіонів – різні суспільні проекти, і хоча обидва позитивні, але в рамках однієї держави реалізуватися не зможуть. Коли жителі Донбасу наголошують на дотриманні принципу співгромадянства, то Галичини – на етноідентичності [25].

Таким чином, внаслідок драматизму, що позначив державотворчий шлях України, лише глибоке духовне відродження, сприйняття культури як універсальної категорії, а в Україні багатокультурної держави – трансляція загальнолюдських цінностей у товщу соціуму від Чернігова до Ужгорода здатна забезпечити соціально-психологічну інтеграцію суспільства.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Савчук Б. Українська етнологія. Навч. посіб. – Івано-Франківськ, 2004.

2. Стегній О. Національно-групова ідентифікація українців та росіян: порівняльний аналіз // Українське суспільство 1992 – 2006. Соціологічний моніторинг. – К.: Інститут соціології НАН України, 2006.
3. Донцов Д. І. Туга за героїчним: Постаті та ідеї літературної України. – К.: Веселка, 2003.
4. Грицак Я. Україна – це модерний продукт // <http://www.ut.net.ua>. – 26 січня 2008 р.
5. Вовк Федір. Антропологічні особливості // Наука і суспільство.—К, 1990. - №1.
6. Рябчик М. Кто самая крупная рыба в украинском пруду? Новый взгляд на отношения меньшинства и большинства в постсоветском государстве // Диаспоры (М.). – 2005. – № 3.
7. Право нації // <http://www.kharkiv.vosvoboda.info> – 17 вересня 2006 р.
8. Пущенко П. Фашизм і антифашизм по-чернігівськи // <http://www.sian-ua.info> – 23 січня 2008 р.
9. Білецький В. Фактори консолідації української нації // Політологія. Етнологія. Соціологія: Доповіді та повідомлення III Міжнародного конгресу українців. – Харків, 1996.
10. “Свобода” згуртовує національну еліту нації // <http://www.kharkiv.vosvoboda.info> – 23 січня 2008 р.
11. Лук’яненко Л. Г. Національна ідея і національна воля. – К., 2003.
12. Липа І. Українці! // Українське слово (Одеса). – 1917. – Ч. 5.
13. Ольжич О. Націоналістична культура // Освіта і управління. – К, 2007. – Т. 10, Ч. 2.
14. Драгоманов М. Листи до Івана Франка і інших. 1881 – 1886. – Львів, 1906.
15. Кант Ю. Я голосуватиму за “Свободу”! // <http://www.natio.org.ua> – 27 січня 2008 р.
16. Шульгин О. Державність чи гайдамащина? Зб. статей та док. – Париж, 1931.
17. Сохоцький Н. Перед зривом // Україна соборна. Зб. наук. статей. Вип. 2 Ч. II. Соціокультурні, етноконфесійні та демографічні проблеми формування української нації. – К.: Ін-т історії України НАНУ, 2005.
18. Романова К. Провокатори. Чого хочуть “руські Крима”? // Нація і держава. – К., 2007. – 5 лютого.
19. Kozakiewicz Y. Ukrainski regionalizm i separatyzm. Z problematyki ustroju terytorialnego Ukrainy // Oboz (Warszawa). – 1998. – № 33.
20. Бортников В. “Розмежування” в Україні в контексті ціннісної ідентифікації населення // Політичний менеджмент. – К., 2007. – № 1.
21. Проскуріна О. Політично-культурний вимір Донбаського регіону // Політичний менеджмент. – 2007. – № 1.
22. Федорчук С. Розпізнавання Донбасу // <http://www.ukrnationalism.org.ua> – 27 січня 2008 р.
23. Meyer D. Y. Why have Donbas Russians not ethnically mobilized like Crimean Russians have? An Institutional / Demographic Approach // State and Nation Building in East Central Europe: Contemporary Perspectives. – New York: Columbia University Press, 1996.
24. Скляр В. Зміни чисельності російськомовних українців в Україні (за матеріалами переписів 1989 – 2001 рр.) // Народна творчість та етнографія. – К., 2007. – № 3-4.
25. Социологи считают, что помирить Донбасс и Галичину вряд ли удастся // <http://www.uga.dp.ua>. – 17 апреля 2007 г.

А н н о т а ц и я

Розглядається проблема соотношения этнопсихологического и политико-идеологического факторов в современной Украине. Акцентируется внимание на необходимости не только глубокого изучения причин регионального несовпадения, контroversийности архетипов украинства, но и более активной рекомендации власти со стороны ученых мер по консолидации общества.